

ВНЗ „УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ”

КОБЕЦЬ ВАЛЕНТИН МИКОЛАЙОВИЧ

УДК: 378.14-057.212

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному технічному університеті „Харківський політехнічний університет”.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Романовський Олександр Георгійович,
Національний технічний університет
„Харківський політехнічний університет”,
завідувач кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Сорока Ольга Вікторівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
професор кафедри соціальної роботи, спеціальної
освіти і менеджменту соціокультурної діяльності;

кандидат педагогічних наук, доцент
Попова Ганна Василівна,
ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний
університет” (м. Слов’янськ),
заступник декана факультету гуманітарної та
економічної освіти, доцент кафедри менеджменту.

Захист відбудеться 23 лютого 2021 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.120.02 у ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18, зал засідань вченої ради (А 315).

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.duan.edu.ua та у бібліотеці ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Автореферат розісланий 23 січня 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В. Лебідь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Для керівництва та управління в умовах жорсткої ринкової конкуренції суттєвого значення набувають управління людськими ресурсами, створення умов для активізації їхнього потенціалу, що проявляються через затвердження нових принципів менеджерської діяльності, моделей поведінки, спілкування і самовдосконалення. Менеджери здатні ставити цілі та визначати стратегію й тактику їх досягнення, приймати ефективні рішення, брати на себе відповідальність за їх здійснення, аналізувати свої дії та результати роботи, встановлювати ефективні взаємини з іншими людьми. Особлива роль в підготовці таких фахівців відводиться освіті, яка потребує модернізації. Це пов'язано зі зростанням вимог з боку суспільства до підвищення ефективності управлінської діяльності.

Аналіз результатів виробничої практики свідчить про необхідність удосконалювати процес професійної підготовки майбутніх менеджерів шляхом уведення у процес навчання у вищому закладі комплексної, цілеспрямованої освіти, послідовної роботи з формування їхньої готовності до професійної діяльності.

У сучасній науковій літературі репрезентовано численні дослідження, які створюють підґрунтя для формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладі вищої освіти, зокрема вивчаються: загальні питання підготовки майбутніх менеджерів різного профілю у вищій школі (Л. Володарська-Зола, В. Локшин, Є. Луценко, М. Чернишова та ін.); проблеми обґрунтування значущості та особливостей управлінської діяльності (М. Вудкок, О. Деркач, П. Друкер, І. Іванова, Р. Ісаєв, Л. Карамушка, А. Карпов, Н. Коломінський, Р. Кричевський, Б. Новіков, А. Мазаракі, Р. Пушкар, Л. Скібіцька, С. Філонович, Г. Щокін та ін.); механізми формування готовності особистості до професійної діяльності (Ю. Варданян, Є. Воробйова, А. Галус, З. Гапонюк, Т. Гармаш, К. Дурай-Новакова, І. Заблоцька, О. Ковальов, О. Кривильова, Н. Кульбіда, А. Маркова, Л. Потапкіна, С. Резнік, Р. Рябокінь, О. Сакалюк, О. Семиченко, Р. Сімко, О. Скоробагата, Ж. Сорокіна, П. Шавір та ін.).

У дослідженнях українських учених особлива увага приділяється: модернізації змісту професійної підготовки майбутніх менеджерів (Л. Гурч, М. Пономарьова, Л. Служинська, М. Чернишова, Е. Шейко, К. Яндола та ін.); принципу компетентнісного підходу (Н. Алдохіна, Г. Эвтушенко, В. Жигір, О. Комаріст, Л. Осадча, Л. Пелешко, І. Саух та ін.); формуванню готовності до управлінської діяльності та прийняття управлінських рішень (Є. Воробйова, О. Зайцева, А. Клімова, І. Костиря, Ю. Панфілов, С. Резнік, О. Романовський, М. Чеботарьов та ін.), професійно важливих якостей майбутніх менеджерів (Т. Баталова, С. Калашнікова, Л. Карамушка, А. Карпов, С. Максименко, В. Маралов, Т. Махіна, М. Москальов, С. Тарасова, А. Фомічов, С. Шингаєв та ін.).

Суттєвий інтерес для проведеного дослідження становлять праці, які презентували різні аспекти процесу формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності (Н. Андрущенко, С. Амеліна, Т. Баталова, К. Богатирьов, І. Гінсіровська, Б. Головешко, Т. Гура, О. Капітанець, В. Локшин, М. Москальов, Т. Пастухова, С. Резнік, С. Тарасова, В. Уліч, В. Хромова, М. Чеботарьов, Н. Черненко, В. Шаполова, О. Яценко та ін.).

Узагальнення і систематизація матеріалів проведених досліджень з проблеми формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладі вищої освіти, а також теоретичне обґрунтування результатів, отриманих в даній роботі, сприятимуть розширенню наукових знань про досліджуваний предмет, інтеграції розрізнених уявлень про нього в єдину теорію і використання отриманих результатів у практичній діяльності. Особливий інтерес викликають дослідження, що стосуються інноваційних технологій підготовки майбутніх менеджерів, а також способів і методів активізації набуття професійного досвіду у процесі навчання у ЗВО, які недостатньо розроблені у вітчизняній педагогічній літературі.

Осмислення педагогічного аспекту досліджуваної проблеми дозволяє виявити ряд суперечностей: 1) між об'єктивною потребою сучасного суспільства у підвищенні якості підготовки майбутнього менеджера і недостатньою увагою педагогічної теорії і практики до проблеми набуття професійного досвіду, а також відсутністю цілеспрямованої системи роботи педагогів щодо організації даного процесу; 2) наявними ресурсами й потенційними можливостями закладів вищої освіти щодо професійної підготовки майбутнього менеджера та недостатньою реалізацією їх у процесі формування готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців; 3) превалюванням у сучасному освітньому процесі традиційних методів навчання та необхідністю посилення інтерактивності, імітаційності, особистісно-творчих ініціатив у процесі формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності; 4) необхідністю підготовки майбутніх менеджерів до професійної діяльності та невизначеністю педагогічних умов, що сприяють ефективності досліджуваного процесу.

Пошук шляхів вирішення цих протиріч визначив наукову проблему дослідження, яка полягає в розробці теоретичної моделі формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності у процесі навчання у ЗВО та виділенні педагогічних умов, що сприяють цьому процесу, й визначили вибір теми проведеного дослідження **„Формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у вищому навчальному закладі”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в Національному технічному університеті „Харківський політехнічний інститут” на кафедрі педагогіки і психології управління соціальними системами імені І.А. Зязюна в межах державної бюджетної теми М8704 „Розробка методології розвитку лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти в інформаційному суспільстві” (№ 0115U000520) та „Практичні аспекти формування конкурентоспроможності національної гуманітарно-технічної еліти засобами педагогічних інновацій” (НДР № 0113U000454).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності розроблених педагогічних умов

формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти набуде ефективності, якщо в процесі фахової підготовки будуть реалізовані такі педагогічні умови, як-от: реалізація моделі формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності; активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів на засадах контекстного підходу; діалогізація відносин викладачів та студентів в освітньому процесі ЗВО.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Розглянути проблему формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в сучасній педагогічній теорії та практиці.

2. На основі аналізу теоретико-методологічної та науково-методичної літератури розкрити сутність, зміст та структуру готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності.

3. Визначити критерії, показники та діагностувати рівні сформованості готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти.

5. Експериментально перевірити ефективність розроблених педагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у ЗВО.

Теоретико-методологічною основою дослідження є: наукові положення діяльнісного (О. Леонтьєв, С. Рубінштейн), компетентнісного (А. Алдохін, Р. Балтушіте, Т. Гончаренко, І. Зимня, С. Калашнікова, О. Комаріст, В. Краєвський, В. Луговий, І. Махновська, О. Овчарук, В. Петрук, Ю. Татур), особистісно орієнтованого (О. Дубасенюк, А. Хуторський), контекстного (А. Вербицький, М. Мирончук), акмеологічного (А. Деркач, Н. Кузьміна, Н. Юртаєва) підходів, а також концептуальні положення щодо організації навчального процесу у закладі вищої освіти (В. Борисенко, Н. Гагіна, І. Зязюн, Н. Іванова, А. Клімова, Є. Хриков); теоретичні засади професійної управлінської освіти (Т. Баталова, І. Гінсіровська, В. Жигір, О. Капітанець, Л. Карамушка, О. Лебідь, М. Москальов, Т. Пастухова, О. Пшенична, В. Хромова), професійної компетентності (Ю. Варданян, Л. Вітренко, Г. Євтушенко), управлінської компетентності (Т. Гура, В. Петрук); формування готовності до професійної діяльності (Н. Аулова, О. Богданюк, Т. Гармаш, О. Євдокімова, І. Заблоцька, А. Книш, Л. Потапкіна, Л. Рябокін, О. Сакалюк, Р. Сімко, І. Сухіх), адаптивного управління (Г. Бушмельова, Є. Воробйова, Ю. Панфілов, С. Резнік, О. Романовський, М. Чеботарьов), лідерських якостей (З. Гапонюк, Б. Головешко, І. Дригіна, О. Євтихов, А. Зоріна, Р. Крічевський, В. Локшин, С. Новіков, В. Сяляхов, О. Яценко), емоційного інтелекту (Д. Люсін); освітні технології, зокрема технології інтерактивного навчання, у ЗВО (Н. Волкова, О. Ігнашук, Л. Проніна, І. Пундик, А. Смоляр, О. Старченко, Т. Степурко, Н. Щепкіна) тощо.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань застосовували такі методи дослідження: *теоретичні* – аналіз та систематизація наукових джерел – з метою визначення методологічних і теоретичних засад досліджуваної проблеми, розкриття сутності, змісту та структури готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності; *емпіричні* – анкетування, бесіда, експертне опитування, інтерв'ю, педагогічне спостереження, ранжування, психологічне тестування, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) – для перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти; *математичні* – критерій χ^2 Пірсона і критерій φ^* Фішера – для обробки експериментальних даних, визначення статистичної значущості та інтерпретації отриманих у ході експерименту результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася поетапно на базі Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут”, Класичного приватного університету, ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова, ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”. До експериментальної роботи залучено 374 студенти, 25 викладачів закладів вищої освіти. Загальна кількість студентів у експериментальній групі (ЕГ) склала 185 осіб, до складу контрольної групи (КГ) увійшло 189 студентів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше*: теоретично обґрунтовано, практично реалізовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти, а саме: реалізацію моделі формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності; активізацію навчально-пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів на засадах контекстного підходу; діалогізацію відносин викладачів та студентів в освітньому процесі ЗВО;

– *уточнено й конкретизовано*: сутність готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності як особистісного конструкта; зміст структурних компонентів зазначеної готовності (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісний, комунікативний); критерії та показники сформованості досліджуваного феномена (ціннісно-мотиваційний – цільова спрямованість на професійну діяльність, мотивація до навчальної діяльності, мотивація досягнення; когнітивно-діяльнісний – усвідомленість знань і сформованість умінь, які забезпечують ефективне здійснення управлінської діяльності; особистісний – лідерський потенціал, емоційний інтелект, здатність до самоосвіти і саморозвитку; комунікативний – усвідомленість знань про невербальні сигнали, сформованість умінь слухати, говорити, розуміти інших і впливати на них, комунікативні та організаторські схильності, самоефективність у спілкуванні).

– *удосконалено*: форми (лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна робота, різновиди консультацій, науково-дослідна робота) та методи навчання (діалоги, зокрема діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-бесіда,

діалог-дискусія, діалог – обмін враженнями, діалог у чат-комунікації); проблемна лекція, лекція-діалог, лекція-бесіда, лекція з аналізом конкретних ситуацій, лекція удвох, лекція із заздалегідь запланованими помилками; метод проблемних питань, завдання-пастки, завдання з відсутніми даними, метод незакінченого кейс-стаді, технологія майстерень, мозковий штурм, ділові ігри, рольові ігри, метод проектів, case-метод, метод розподілу ролей, метод резюме, тренінг, метод „мозкова естафета”), спрямовані на формування складових готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності;

– *подальшого розвитку набули*: наукові уявлення про діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності; теоретичні положення щодо вдосконалення змісту, форм і методів професійної підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні зі спеціальності 073 Менеджмент.

Практичне значення одержаних результатів полягає: у створенні та впровадженні навчально-методичного комплексу авторських спецкурсів „Переговори в професійній діяльності менеджера”, „Лідерство і командоутворення”, „Самоменеджмент у професійній діяльності менеджера”; оновленні, модифікації та коригуванні змісту навчальних дисциплін: „Бізнес-комунікації у менеджменті”, „Комунікативна культура сучасного менеджера”, „Кадровий менеджмент”, „Стратегічний менеджмент”, „Проектний менеджмент”, „Антикризовий менеджмент (ризик-менеджмент)”, „Психологія менеджменту”; розробці та впровадженні програми тренінгу розвитку лідерських якостей і тренінгу „Успішне командоутворення”; розробці й експериментальній апробації діагностичного комплексу для оцінки рівня сформованості готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності.

Основні положення дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії та практики професійної освіти, зокрема у підготовці фахівців у сфері управління, системі підвищення кваліфікації та перепідготовки управлінських кадрів, самоосвітній діяльності майбутніх менеджерів.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” (довідка про впровадження № 271/1 від 14.04.2020 р.), Класичного приватного університету (довідка про впровадження № 256 від 19.05.2020 р.), ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (довідка про впровадження № 68.20-451 від 21.08.2020 р.) Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова (довідка про впровадження № 387/5 від 06.04.2020 р.), Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут” (довідка про впровадження № 66-05/68 від 22.05.2020 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження репрезентовано в доповідях і повідомленнях на міжнародних науково-практичних конференціях: „Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” (29–30 жовтня 2008 р., м. Харків), „Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я” (12–14 травня 2010 р., м. Харків), „Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств” (27–28 жовтня 2010 р., м. Харків), „Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств” (26–27 жовтня 2011 р., м. Харків), „Харківська школа психології:

спадщина і сучасна наука” (19–20 жовтня 2012 р., м. Харків), „Переяславская рада: ее историческое значение и перспективы развития восточнославянской цивилизации” (19–20 декабря 2012 р., м. Харків), „Теория и практика педагогической науки в современном мире: традиции, проблемы, инновации” (г. Новокузнецк), „VI Кримські педагогічні читання: нові педагогічні технології в освіті та формування гуманітарно-технічної еліти” (21–24 травня 2013 р., м. Харків), „Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я” (29–31 травня 2013 р., м. Харків), „Формування особистості харизматичного лідера на основі гуманітарних технологій” (21–22 вересня 2017 р., м. Харків), „Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації” (16 листопада 2017 р., м. Харків), „Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я” (16–18 травня 2018 р., м. Харків), „Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів” (23–24 травня 2018 р., м. Харків), „Психолого-педагогічні аспекти розвитку лідерського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика” (18 жовтня 2018 р., м. Харків), „Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів” (22–23 травня 2019 р., м. Харків), „Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів” (28 травня 2020 р., м. Харків), „Academic science – problems and achievements XXI” (5–6 November 2019, NC, USA).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 31 науковій праці (з них 27 одноосібні), серед них 1 закордона монографія (у співавторстві), 10 статей у провідних наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 3 статті у зарубіжних виданнях, 16 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій, 1 стаття, яка додатково відображає наукові результати дисертації.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (251 найменування, з них 17 іноземними мовами), 17 додатків на 111 сторінках. Повний обсяг тексту становить 344 сторінки. Робота містить 29 таблиць, 28 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено ступінь її наукової розробки, об’єкт, предмет, мету і завдання, сформульовано гіпотезу, розкрито теоретико-методологічні засади дослідження, подано наукову новизну, практичне значення результатів дисертаційної роботи, відомості про апробацію і впровадження результатів, структуру дисертації.

У першому розділі – **„Теоретичні засади проблеми формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти”** – досліджено теоретичні засади проблеми формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти; здійснено компонентно-структурний аналіз феномена „готовність майбутніх менеджерів до професійної діяльності”; проведено діагностику рівнів сформованості готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності.

На підставі аналізу наукових положень загальної теорії управління (О. Баєва, П. Друкер, Р. Ісаєв, О. Кузьмін, О. Мельник, Ф. Хміль та ін.), праць, у яких розкривається сутність поняття „менеджер” (Л. Карамушка, М. Москальов,

Н. Черненко та ін.), лідерства в менеджменті (М. Аасленд, Дж. Коттер, К. Левін, Н. Мінцберг, П. Селзнік, Р. Юкл та ін.), визначено, що професійна діяльність сучасного менеджера має складний і різноманітний характер, який обумовлює необхідність підготовки компетентного керівника, озброєного професійними знаннями, уміннями та навичками, сучасними інформаційними технологіями, основами науки управління, психологічної підготовкою, а також здатного діяти у мінливих умовах сьогодення.

Вивчення поняття „готовність до професійної діяльності” у психолого-педагогічних дослідженнях (Т. Гармаш, І. Заблоцька, Л. Потапкіна, Р. Рябокін, О. Сакалюк, Р. Сімко, О. Скоробагата, П. Шавір та ін.) дало можливість виявити сутнісні ознаки такої готовності, результатом чого стало формулювання її визначення: готовність до професійної діяльності – це стійка здатність особистості виконувати професійну діяльність, яка передбачає наявність у суб’єкта діяльності образу структури дії і постійної спрямованості свідомості на її виконання.

Проведений аналіз ключових понять та виявлені особливості професійної діяльності менеджерів дозволили визначити *готовність майбутнього менеджера до професійної діяльності як складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, що містить творче засвоєння теоретичних знань і практичних умінь управлінської діяльності, спрямованість на її успішне виконання; активізацію власного особистісного потенціалу у процесі розвитку й саморозвитку, сукупність знань, умінь і навичок ефективної взаємодії з іншими людьми та управління ними.*

Беручи до уваги інтегрований характер готовності, що досліджується, обґрунтовано її структурні компоненти: ціннісно-мотиваційний (сукупність стійких цінностей, мотивів, цілей і переконань, які обумовлюють спрямованість на успішну професійну діяльність); когнітивно-діяльнісний (сукупність знань і умінь, які забезпечують ефективне здійснення управлінської діяльності); особистісний (сукупність особистісних якостей, які сприяють успішній професійній діяльності); комунікативний (сукупність знань, умінь і особистісних якостей рольової взаємодії у процесі управлінських відносин). Виокремлено показники кожного з компонентів досліджуваного конструкту: *ціннісно-мотиваційний критерій* (цільова спрямованість на професійну діяльність, мотивація до навчальної діяльності, мотивація досягнення); *когнітивно-діяльнісний критерій* (усвідомленість знань і сформованість умінь, які забезпечують ефективне здійснення управлінської діяльності); *особистісний критерій* (лідерський потенціал, емоційний інтелект, здатність до самоосвіти і саморозвитку); *комунікативний критерій* (усвідомленість знань про невербальні сигнали, сформованість умінь слухати, говорити, розуміти інших і впливати на них, комунікативні та організаторські схильності, самоефективність у спілкуванні). Визначено рівні сформованості досліджуваного феномена (високий, середній, низький) та розкрито їх зміст.

Унаслідок наукового пошуку встановлено, що сучасні підходи, технології роботи з формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності недостатньо відображені в освітньо-професійних програмах зі спеціальності 073 Менеджмент. Проведений аналіз дозволяє констатувати, що в у цих програмах недостатньо висвітлено ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісний і комунікативний компоненти готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності.

З метою перевірки гіпотези дослідження було розроблено програму й проведено педагогічний експеримент за такими етапами: констатувальний, формувальний і контрольний.

Педагогічний експеримент здійснено у рамках навчального процесу Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут”, Класичного приватного університету, ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова, ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”, в якому взяли участь 374 здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, що навчаються за освітньо-професійними програмами „Менеджмент бізнес-організацій”, „Менеджмент підприємств та організацій”, „Управління та адміністрування”, „Бізнес-адміністрування” і „Менеджмент. Управління проектами” зі спеціальності 073 Менеджмент (контрольна група (КГ) – 189 студентів, яка працювала за традиційною навчальною програмою, та експериментальна група (ЕГ) – 185 студентів, де було апробовано педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в освітньому процесі ЗВО). До експерименту також було залучено 25 викладачів.

За результатами констатувального етапу педагогічного експерименту з'ясовано, що показники високого рівня готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності становили в експериментальній і контрольній групі 24,3 і 24,1%, середнього – 48,5 і 49,1%, низького – 27,2 і 26,8% відповідно. Порівняльний аналіз отриманих даних засвідчив, що різких відмінностей у ЕГ і КГ за означеними критеріями та показниками на констатувальному етапі експерименту не виявлено.

Проведена педагогічна діагностика реального рівня сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх менеджерів експериментальної та контрольної груп продемонструвала недостатній рівень зазначеного утворення.

У другому розділі – **„Обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в освітньому процесі ЗВО”** – теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в освітньому процесі ЗВО, охарактеризовано їх впровадження, наведено результати експериментальної перевірки.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, вивчення компонентного складу готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності, власного педагогічного досвіду виявлено та обґрунтовано сукупність педагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в освітньому процесі ЗВО.

Перша педагогічна умова – *реалізація моделі формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності*. Розроблена у дослідженні модель є структурним поєднанням блоків (концептуальний, змістовий, процесуальний, результативний), які у сукупності відображають процес формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності в освітньому процесі ЗВО та розкривають його особливості (рис. 1).

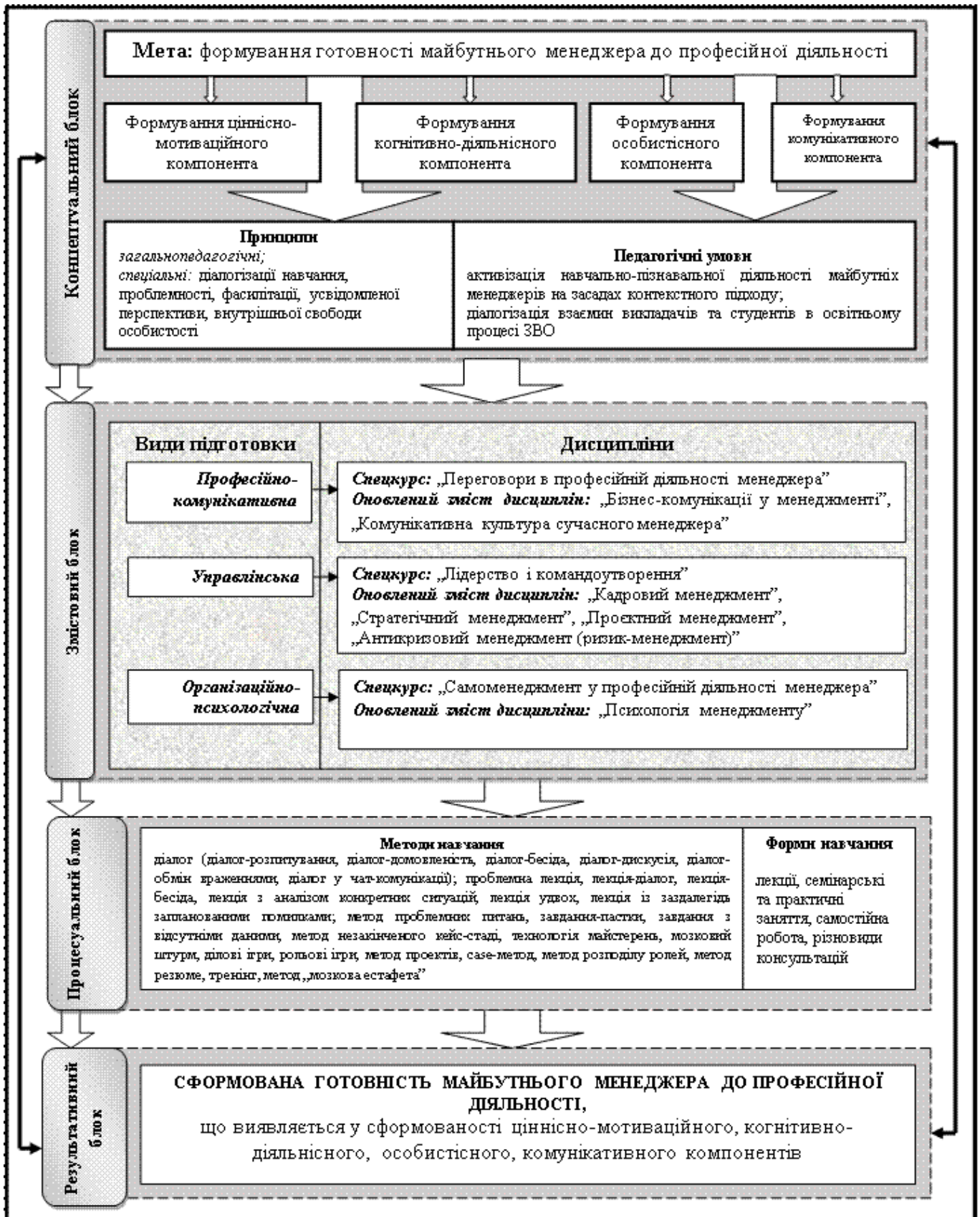

Рис. 1. Модель формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності

Концептуальний блок містить мету (забезпечення сформованості в майбутніх менеджерів готовності до професійної діяльності), завдання (формування ціннісно-мотиваційного, когнітивно-діяльнісного, особистісного та комунікативного компонентів готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності), принципи (діалогізації навчання, проблемності, фасилітації, усвідомленої перспективи, внутрішньої свободи особистості) та умови (реалізація моделі формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності, активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів на засадах контекстного підходу, діалогізація відносин викладачів та студентів в освітньому процесі ЗВО).

Розкрито сутність *змістового компонента* моделі, основу якого склали види підготовки та навчальні дисципліни, у процесі вивчення яких здійснюється формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності, а саме: *професійно-комунікативний* вид підготовки (спецкурс „Переговори в професійній діяльності менеджера”; оновлений зміст дисциплін „Бізнес-комунікації у менеджменті”, „Комунікативна культура сучасного менеджера”); *управлінський* вид підготовки (спецкурс „Лідерство і командування”; оновлений зміст дисциплін „Кадровий менеджмент”, „Стратегічний менеджмент”, „Проектний менеджмент”, „Антикризовий менеджмент (ризик-менеджмент)”); *організаційно-психологічний* вид підготовки (спецкурс „Самоменеджмент в професійній діяльності менеджера”; оновлений зміст дисципліни „Психологія менеджменту”).

Обґрунтовано такі складові *процесуального блоку* моделі: *форми* (лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна робота, різновиди консультацій, науково-дослідна робота) й *методи* (діалоги, зокрема діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-бесіда, діалог-дискусія, діалог – обмін враженнями, діалог у чат-комунікації); проблемна лекція, лекція-діалог, лекція-бесіда, лекція з аналізом конкретних ситуацій, лекція удвох, лекція із заздалегідь запланованими помилками; метод проблемних питань, завдання-пастки, завдання з відсутніми даними, метод незакінченого кейс-стаді, технологія майстерень, мозковий штурм, ділові ігри, рольові ігри, метод проектів, case-метод, метод розподілу ролей, метод резюме, тренінг, метод „мозкова естафета” тощо) формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності.

Показано сутність *результативного блоку*, що відтворює досягнення поставленої мети, тобто кінцевий результат – особистість студента з високим рівнем сформованості готовності до професійної діяльності, підготовлена до практичної управлінської діяльності відповідно до сучасних вимог та подальшого самовдосконалення.

В основу реалізації другої педагогічної умови – *активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів на засадах контекстного підходу* – покладено сучасні засоби навчання, що мають чітку професійну спрямованість; активні методи навчання, такі як рольові та ділові ігри, тренінг розвитку лідерських якостей і тренінг „Успішне командування”, аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод), метод „мозкова естафета”. Використання зазначених методів контекстного навчання сприяло формуванню готовності до професійної діяльності за рахунок динамічного переходу діяльності майбутніх менеджерів від навчальної через квазіпрофесійну і навчально-професійну до реальної професійної діяльності. Для досягнення мети формування готовності майбутнього менеджера до професійної

діяльності в освітньому процесі ЗВО на засадах контекстного підходу створено середовище, яке забезпечило трансформацію пізнавальної діяльності у професійну з відповідною корекцією потреб і мотивів.

Охарактеризовано впровадження третьої педагогічної умови – *діалогізації відносин викладачів та студентів в освітньому процесі ЗВО*, що реалізовувалася на трьох рівнях: початковому, поглибленому та майстерному. На першому рівні – *початковому* – дії викладача були спрямовані на підвищення інтересу студентів до діалогової форми навчання, формування умінь вступати у мікродіалог, слухати і сприймати співрозмовника, розвиток розкутості, емпатії, заохочення до висловлення власної точки зору. Основними методами організації навчально-виховного процесу на початковому рівні були такі види діалогів: діалог-розпитування і діалог-домовленість. На другому рівні – *поглибленому* – передбачено розвиток у студентів ініціативної позиції в спілкуванні та конструктивної діалогічної взаємодії викладача і студентів у процесі формування готовності до професійної діяльності. З цією метою було використано діалог-бесіду, лекції-бесіди, лекції із застосуванням технологічного прийому „Введіть роль”, лекції з технологічним прийомом „Резюме” тощо, завдання-пастки, завдання з відсутніми даними, лекції із заздальгедь запланованими помилками, метод незакінченого кейс-стаді. Третій рівень – *майстерний* – передбачав організацію і проведення професійно орієнтованого діалогу у форматах „студент-студент” і „студент-студенти”. Основними формами організації занять для цього рівня були діалог-дискусія, діалог – обмін враженнями, обговорення проблемних питань, проблемні лекції, лекції-конференції, лекцій з аналізом конкретних ситуацій, лекції удвох, технологія майстерень, діалог в чат-комунікації.

Ефективність реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у ЗВО відображено у динаміці рівнів сформованості аналізованої готовності у студентів контрольної та експериментальної груп (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості готовності до професійної діяльності у студентів контрольної та експериментальної груп, %

Рівень	ЕГ			КГ		
	До	Після	Приріст	До	Після	Приріст
Високий	24,3	40,1	+15,8	24,1	31,1	+7,0
Середній	48,5	44,9	-3,1	49,1	49,5	+0,8
Низький	27,2	15,0	-12,2	26,8	19,4	-7,4

Дослідивши динаміку рівнів, констатуємо стрибкоподібність отриманих даних щодо рівнів сформованості готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності. Суттєво збільшилась кількість студентів, які мають високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності. В ЕГ приріст на високому рівні становить +15,8%, у КГ – значно менше +7%.

Зменшилася кількість студентів в ЕГ, які мають середній рівень сформованості готовності до професійної діяльності (-3,1 %). Це відбулося за

рахунок переходу студентів із середнього рівня на високий. У КГ приріст такої сформованості на середньому рівні склав лише 0,8%. Суттєво змінилося значення низького рівня: в ЕГ (-12,2%), в КГ (-7,4%).

Підсумовуючи викладене вище, можемо стверджувати, що вплив реалізованих педагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності у навчальному процесі закладу вищої освіти та її науково-методичного забезпечення є суттєвим фактором та значущим елементом підвищення рівня сформованості готовності до професійної діяльності студентів експериментальних груп.

Таким чином, у дисертаційній роботі досліджено проблему формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти та запропоновано новий підхід до її вирішення, що полягає у запровадженні педагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладах вищої освіти. Узагальнення результатів дослідження дозволило констатувати, що мету дисертаційної роботи досягнуто, а вирішені завдання та підтверджена гіпотеза стали підґрунтям для формування таких **висновків**:

1. У дисертації здійснено узагальнення досліджуваної наукової проблеми з метою обґрунтування теоретичних засад формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в освітньому процесі ЗВО.

Розглянуто основні підходи до вивчення сутності понять „менеджмент” і „менеджер”, особливості професійної діяльності сучасного менеджера, а також можливості управлінської діяльності та менеджмент-освіти.

Здійснено аналіз процесу професійної підготовки майбутнього менеджера до професійної діяльності в умовах закладу вищої освіти. Зазначено, що професійна діяльність сучасного менеджера має складний і різноманітний характер, що потребує необхідності підготовки компетентного керівника, який володіє професійними знаннями, уміннями та навичками, сучасними інформаційними технологіями, основами науки управління, має достатню психологічну підготовку, а також здатний діяти в умовах, що постійно змінюються.

У результаті проведеного дослідження визначено, що сучасні підходи, технології роботи з формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності недостатньо відображені в освітньо-професійних програмах зі спеціальності 073 Менеджмент, зокрема це стосується ціннісно-мотиваційного, когнітивно-діяльнісного, особистісного і комунікативного компонентів готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності.

2. За підсумками дослідження обґрунтовано зміст поняття „готовність майбутнього менеджера до професійної взаємодії”, що визначається як складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, що полягає: у творчому засвоєнні теоретичних знань і практичних умінь управлінської діяльності; спрямованості на її успішне виконання; активізації власного особистісного потенціалу у процесі розвитку й саморозвитку; сукупності знань, умінь і навичок ефективної взаємодії з іншими людьми та управління ними.

3. Урахуванням інтегрованого характеру досліджуваної готовності обґрунтовано такі її структурні компоненти: ціннісно-мотиваційний (сукупність

стійких цінностей, мотивів, цілей і переконань, які обумовлюють їх спрямованість на успішну професійну діяльність); когнітивно-діяльнісний (сукупність знань і умінь, які забезпечують ефективне здійснення управлінської діяльності); особистісний (сукупність особистісних якостей, які сприяють успішній професійній діяльності); комунікативний (сукупність знань, умінь і особистісних якостей рольової взаємодії у процесі управлінських відносин).

3. Структурний аналіз компонентів готовності до професійної діяльності майбутніх менеджерів став теоретичною основою для визначення об'єктивних критеріїв сформованості цього феномена: обґрунтовано такі критерії та показники готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності: ціннісно-мотиваційний (цільова спрямованість на професійну діяльність, мотивація до навчальної діяльності, мотивація досягнення); когнітивно-діяльнісний (усвідомленість знань і сформованість умінь, які забезпечують ефективне здійснення управлінської діяльності); особистісний (лідерський потенціал, емоційний інтелект, здатність до самоосвіти і саморозвитку); комунікативний (усвідомленість знань про невербальні сигнали, сформованість умінь слухати, говорити, розуміти інших і впливати на них, комунікативні та організаторські схильності, самоефективність у спілкуванні). На підставі їх взаємодії детерміновано рівні сформованості досліджуваного феномена: низький, середній і високий.

4. Виявлено й обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності в освітньому процесі ЗВО.

Установлено, що першою педагогічною умовою є реалізація моделі формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності в освітньому процесі ЗВО, яка являє собою єдність таких блоків: *концептуальний* (забезпечення сформованості в майбутніх менеджерів готовності до професійної діяльності); *змістовий* (види підготовки та навчальні дисципліни, у процесі вивчення яких здійснюється формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності, а саме: професійно-комунікативний (спецкурс „Переговори в професійній діяльності менеджера”; оновлений зміст дисциплін „Бізнес-комунікації у менеджменті”, „Комунікативна культура сучасного менеджера”); управлінський (спецкурс „Лідерство і командування”; оновлений зміст дисциплін „Кадровий менеджмент”, „Стратегічний менеджмент”, „Проектний менеджмент”, „Антикризовий менеджмент (ризик-менеджмент)”; організаційно-психологічний (спецкурс „Самоменеджмент у професійній діяльності менеджера”; оновлений зміст дисципліни „Психологія менеджменту”), *процесуальний* – форми (лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна робота, різновиди консультацій, науково-дослідна робота) й методи (діалоги, зокрема діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-бесіда, діалог-дискусія, діалог – обмін враженнями, діалог у чат-комунікації; проблемна лекція, лекція-діалог, лекція-бесіда, лекція з аналізом конкретних ситуацій, лекція удвох, лекція із заздалегідь запланованими помилками; метод проблемних питань, завдання-пастки, завдання з відсутніми даними, метод незакінченого кейс-стаді, технологія майстерень, мозковий штурм, ділові ігри, рольові ігри, метод проектів, case-метод, метод розподілу ролей, метод резюме, тренінг, метод „мозкова естафета” тощо) та *результативний* (особистість студента з високим рівнем сформованості готовності до професійної діяльності, підготовлена до практичної управлінської діяльності відповідно до сучасних вимог та подальшого самовдосконалення).

Обґрунтовано, що в основу реалізації другої педагогічної умови – активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів на засадах контекстного підходу – було покладено сучасні засоби навчання, що мають чітку професійну спрямованість: рольові та ділові ігри, тренінги, аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод), метод „мозкова естафета”. Акцентовано увагу на тому, що використання зазначених методів контекстного навчання сприяло формуванню готовності до професійної діяльності за рахунок динамічного переходу діяльності майбутніх менеджерів від навчальної через квазіпрофесійну і навчально-професійну до реальної професійної діяльності.

У дослідженні визначено третю педагогічну умову – діалогізацію відносин викладачів та студентів в освітньому процесі ЗВО, що впроваджувалася на трьох рівнях: початковому (діалог-розпитування і діалог-домовленість); поглибленому (діалог-бесіда, лекція-бесіда, лекція з використанням технологічного прийому „Введіть роль”, лекція з використанням технологічного прийому „Резюме” тощо, завдання-пастки, завдання з відсутніми даними, лекція із заздалегідь запланованими помилками, метод незакінченого кейс-стаді) та майстерному (діалог-дискусія, діалог – обмін враженнями, обговорення проблемних питань, проблемні лекції, лекції-конференції, лекції з аналізом конкретних ситуацій, лекція удвох, технологія майстерень, діалог в чат-комунікації). Доведено, що саме навчальні діалоги є основними засобами діалогізації відносин викладачів та студентів в освітньому процесі ЗВО та умовою створення сприятливого середовища для формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності.

5. Результати здійсненої дослідно-експериментальної роботи з упровадження розроблених педагогічних умов підтвердили, що формування в майбутніх менеджерів готовності до професійної діяльності за цих умов відбувається набагато ефективніше.

Виявлено позитивну динаміку сформованості готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності, а саме: на 15,8% зросла кількість студентів з високим рівнем готовності; на 3,1% зменшилася кількість студентів із середнім рівнем, за рахунок збільшення високого рівня, відповідно, зменшилася кількість студентів з низьким рівнем готовності – на 12,2%.

На основі зіставлення одержаних у педагогічному експерименті результатів, їх кількісного й якісного аналізу виявлено, що реалізація педагогічних умов готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності зумовила суттєві статистично значущі зміни в рівні сформованості кожної складової готовності до професійної діяльності.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності та формування такої готовності. До перспективних напрямів подальших наукових пошуків відносимо розробку методики формування готовності до професійної діяльності у майбутніх менеджерів за різними освітньо-професійними програмами та виявлення психолого-педагогічних умов, що сприятимуть вдосконаленню процесу формування готовності до професійної діяльності майбутніх менеджерів залежно від профілю освітньо-професійної програми.

Висновки і положення дослідження можуть бути використані для вдосконалення сучасної системи менеджмент-освіти у вишах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. **Кобець В.Н.** Концепция самоэффективности и ее использование в процессе подготовки будущих менеджеров. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2012. Вип. 3. С. 24–30.
2. **Кобець В.М.** Про вплив домінуючих мотивів на готовність студентів-менеджерів до майбутньої професійної діяльності. *Наукові праці: наук.-метод. журнал*. 2012. Вип. 197. Т. 209. *Педагогіка*. С. 33–37.
3. **Кобець В.М.** Задоволеність студентів майбутньою професією як емоційна складова готовності до професійної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. № 8 (26). С. 260–268.
4. **Кобець В.Н.** Формирование мотивации достижения студентов – необходимое условие повышения их самоэффективности. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків: УПА, 2012. Вип. 37. С. 289–294.
5. **Кобець В.Н.** Самоэффективность в общении студентов-менеджеров и ее формирование в процессе обучения. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 37 (90). С. 209–217.
6. **Кобець В.Н.** Роль убеждений в формировании готовности студентов-менеджеров. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 38 (91). С. 516–523.
7. **Кобець В.Н.** Формирование самоэффективности студентов-менеджеров в процессе подготовки к будущей профессиональной деятельности. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 39 (92). С. 226–232.
8. **Кобець В.Н.** Личностный подход в изучении готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2014. Вип. 1. С. 139–147.
9. **Кобець В.М.** Джерела навчання у процесі формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, 2017. Вип. 20. С. 152–157.
10. **Кобець В.Н.** Самоуправление – механизм формирования готовности студента-менеджера к профессиональной деятельности. *Наукові праці ДонНТУ*. Серія: „Педагогіка, психологія і соціологія”. Красноармійськ: Донецький національний технічний університет, 2017. Вип. 2 (22). С. 50–57.

Статті у закордонних виданнях

11. **Кобець В.Н.** Самоэффективность как самооценочная характеристика готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности. *Научные ведомости Белгородского государственного университета*. Сер. : Гуманитарные науки. 2013. № 20 (163). Вып. 19. С. 222–228.
12. **Kobets V., Romanovskiy O.** Comparative Analysis of Conceptual Approaches to the Study of Readiness for Professional Activity of Students-Managers

in a Process of Education in a University. *Scientific discussion*. Praha, Czech Republic: 2019. № 34 (1). P. 12–19.

13. Kobets V.N., Mikhailichenko V.Y., Romanovskiy O.G. Model of becoming a manager as an effective leader. *Academic science – problems and achievements XXI: Proceedings of the Conference*. North Charleston, 5–6 November 2019. Morrisville, NC, USA: Lulu Press, 2019. P. 57–60.

Монографії

14. Kobets V., Romanovskiy O. Ways and methods of activizing the personal potential of a future manager in the course of learning at a university. In: *Pedagogy theory: collective monography*. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2020. 321 p. DOI : 10.46299/isg.2020.MONO.PED.I.

Статті в інших виданнях

15. Кобець В.Н. Роль ценностных ориентаций в формировании самооффективности студентов. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. Харків: НТУ „ХПІ”, 2013. Вип. 32–33 (36–37). С. 53–62.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

16. Кобець В.М. Психолого-педагогічна підготовка спеціалістів спеціальності „Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”. *Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 жовтня 2008). Харків: НТУ „ХПІ”, 2008. С. 139–140.

17. Кобець В.М. Застосування методу проектів для ефективної підготовки економістів-менеджерів. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. у 4-х ч. Ч. IV. (12–14 травня 2010). Харків: НТУ „ХПІ”, 2010. С. 157.

18. Кобець В.Н. Роль работодателей в оценке компетенций выпускников вузов. *Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (27–28 жовтня 2010 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2010. С. 34–35.

19. Кобець В.М. Необходимые компетенции для выпускников з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності. *Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (26–27 жовтня 2011 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2011. С. 167.

20. Кобець В.Н. Актуальность проблемы формирования самооффективности будущих менеджеров. *Харківська школа психології: спадщина і сучасна наука*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 жовтня 2012 р.). Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2012. С. 116–117.

21. Кобець В.Н. Роль ситуаций успеха в формировании самооффективности студентов. *Переяславская рада: ее историческое значение и перспективы развития восточнославянской цивилизации*: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (19–20 декабря 2012 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2012. С. 48.

22. Кобець В.Н. Изучение структуры самооффективности будущих менеджеров в процессе подготовки к профессиональной деятельности. *Теория и*

практика педагогической науки в современном мире: традиции, проблемы, инновации: материалы Междунар. науч.-практ. конф. В 3-х ч. Ч.1. Новокузнецк : КузГПА, 2013. С. 26–30.

23. Кобец В.Н. Личностный подход в изучении готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности. *VI Кримські педагогічні читання: нові педагогічні технології в освіті та формування гуманітарно-технічної еліти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (21–24 травня 2013 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2013. С. 27.*

24. Кобец В.Н. Самоменеджмент: его изучение и необходимость формирования в процессе обучения в вузе. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали ХХІ Міжнар. наук.-практ. конф. у 4-х ч. Ч. III. (29–31 травня 2013 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2013. С. 69.*

25. Кобец В.М. Руководство и лидерство: сходство и различия. *Лідери ХХІ століття. Формування особистості харизматичного лідера на основі гуманітарних технологій: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 вересня 2017 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2017. С. 137–139.*

26. Кобец В.Н. Роль контекстного обучения в формировании готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности. *Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (16 листопада 2017 р.), Вип. 48 (52). Харків: НТУ „ХПІ”, 2018. С. 28–35.*

27. Кобець В.Н. Роль цілеутворення студентів в активізації їх діяльності. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали ХХVІ Міжнар. наук.-практ. конф. у 4-х ч. Ч. IV. (16–18 травня 2018 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2018. С. 138.*

28. Кобець В.М. Готовність майбутніх менеджерів до професійної діяльності: сутність, структура і показники оцінки. *Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 травня 2018 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2018. С. 157–161.*

29. Кобець В.М., Романовський О.Г. Готовність до професійної діяльності майбутніх менеджерів та основні напрямки її вивчення. *Психолого-педагогічні аспекти розвитку лідерського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (18 жовтня 2018 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2018. С. 9–13.*

30. Кобець В.М. Структура спрямованості на успішну професійну діяльність майбутніх менеджерів у процесі навчання у ЗВО. *Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (22–23 травня 2019 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2019.*

31. Кобець В.М. Готовність майбутніх менеджерів до професійної діяльності: сутність та структура. *Наукова школа академіка І.А. Зязюна у працях його соратників та учнів: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (28 травня 2020 р.). Харків: НТУ „ХПІ”, 2020. С. 380–384.*

Кобець В.М. Формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у вищому навчальному закладі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”, Дніпро, 2021.

У дисертаційній роботі досліджено проблему формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у вищому навчальному закладі й запропоновано новий підхід до її вирішення, що полягає у впровадженні педагогічних умов формування зазначеної готовності.

Досліджено теоретичні засади формування та обґрунтовано сутність, структуру і критерії готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у закладі вищої освіти. Теоретично обґрунтовано та експериментально визначено доцільність таких педагогічних умов готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності в процесі навчання у вищому навчальному закладі: реалізація моделі формування готовності майбутнього менеджера до професійної діяльності; активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів на засадах контекстного підходу; діалогізація відносин викладачів та студентів в освітньому процесі ЗВО. Розроблено авторські спеціальні курси „Переговори в професійній діяльності менеджера”, „Лідерство і командоутворення”, „Самоменеджмент в професійній діяльності менеджера”, банк навчально-методичних матеріалів для викладачів закладів вищої освіти щодо формування готовності майбутніх менеджерів до професійної діяльності.

Ключові слова: менеджер, готовність, готовність до професійної діяльності, готовність майбутнього менеджера до професійної діяльності, професійна підготовка, управлінська діяльність, лідерство, педагогічні умови.

Кобець В.Н. Формирование готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности в процессе обучения в высшем учебном заведении. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – ВУЗ „Университет имени Альфреда Нобеля”, Днепр, 2021.

В диссертационной работе исследована проблема формирования готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности в процессе обучения в высшем учебном заведении и предложен новый подход к ее решению, заключающийся во внедрении педагогических условий формирования указанной готовности.

Исследованы теоретические основы формирования и обоснованы сущность, структура, а также критерии готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности в процессе обучения в вузе. Теоретически обоснована и экспериментально определена целесообразность следующих педагогических условий готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности в процессе обучения в высшем учебном заведении: реализация модели формирования готовности будущего менеджера к профессиональной деятельности; активизация учебно-познавательной деятельности будущих менеджеров на основе контекстного подхода;

диалогизация взаимоотношений преподавателей и студентов в образовательном процессе ЗВО. Разработаны авторские специальные курсы „Переговоры в профессиональной деятельности менеджера”, „Лидерство и командообразование”, „Самоменеджмент в профессиональной деятельности менеджера”, банк учебно-методических материалов для преподавателей высших учебных заведений по формированию готовности будущих менеджеров к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: менеджер, готовность, готовность к профессиональной деятельности, готовность будущего менеджера к профессиональной деятельности, профессиональная подготовка, управленческая деятельность, лидерство, педагогические условия.

Kobets V.M. Formation of readiness of future managers for professional activities in a process of studying in a higher education institution. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences. Speciality 13.00.04. – Theory and a technique of professional education. – National Technical University „Kharkiv Polytechnic Institute”, Kharkiv; Alfred Nobel University, Dnipro, 2021.

In the thesis work, the problem of the formation of readiness of future managers for professional activities in the educational process in a higher education institution is investigated, and the new approach to its decision consists of an introduction of pedagogical conditions of the formation of the specified competence is offered.

Theoretical bases of formation of readiness of future managers for professional activities in a process of studying in a higher education institution are investigated and the essence, structure and criteria of the specified readiness are substantiated.

The author’s definition of the concept „readiness of the future manager for professional activity” as a complex, integrative, dynamic personality formation, containing creative acquisition of theoretical knowledge and practical skills of management activities and focus on its successful implementation; activation of one's own personal potential in the process of development and self-development, a set of knowledge, skills, and abilities of effective interaction with other people and management of them.

The components of the future manager's readiness for professional activity are highlighted: the value-motivational component is a set of stable values, motives, goals, and beliefs that determine their focus on successful professional activities; the cognitive-activity component characterizes the integration of professional, economic, mathematical, legal, socio-humanitarian and psychological knowledge and their creative application in practice; the personality component characterizes the presence of professionally important qualities, leadership potential, emotional intelligence, and their self-improvement through self-control, self-regulation, and self-development; the communicative component is a set of knowledge, skills, and abilities of role interaction in the process of managerial relations. It is also the development of communicative and organizational tendencies and ability to effectively communicate with other people and manage them.

The essence of the levels of formation of the studied readiness (low, medium, and high) is revealed.

The pedagogical conditions of the formation of readiness of future managers for professional activities in the educational process of a higher education institution are

revealed and substantiated. It is the realization of the model of the formation of readiness of a future manager for professional activities, intensification of educational and cognitive activities of future managers based on a contextual approach, dialogical interaction between teachers and students in the educational process of a higher education institution.

It is established that the first pedagogical condition involves the implementation of the model of forming the readiness of the future manager for professional activity in the educational process of free economic zone, which is the unity of the following blocks: conceptual (goal, objectives, principles, pedagogical conditions), semantic (types of training (professional-communicative, managerial, organizational-psychological) and academic disciplines, in the process of studying which the formation of future manager's readiness for professional activities is carried out.), procedural (forms (lectures, seminars and practical classes, students' self-study, types of consultations) and methods (dialogues, lectures, the method of problem questions, tasks-traps, tasks with missing data, the method of unfinished case study, workshop technology, brainstorming, business games, role-playing games, the project method, the case method, the role allocation method, the summary method, training, the "brain relay" method) of the forming of the future manager's readiness for professional activities), and resultant (the result – the student's personality with a high level of formation of readiness for professional activities, prepared for practical managerial activities following modern requirements and further self-improvement).

The implementation of the second pedagogical condition was based on modern means of education that have a clear professional orientation: active teaching methods such as role and business games, pieces of training, analysis of specific situations (case method), the "brain relay" method. The use of these methods of contextual learning contributed to the formation of readiness for professional activities due to the dynamic movement of future managers' activities from the actual educational activities through quasi-professional and educational-professional activities to real professional activities. To achieve the goal of ensuring the formation of future managers' readiness for professional activities in the educational process of a higher education institution based on the contextual approach; we created an environment that provided the transformation of cognitive activities into a professional one with appropriate correction of needs and motives.

The introduction of the third pedagogical condition is characterized. It was implemented at three levels: primary (dialogue-inquiry and a dialogue-agreement), advanced (dialogue-conversation, lectures-conversations, lectures using the technological technique "Enter the role", lectures using the technological technique "Resume", etc., tasks-traps, tasks with missing data, a lecture with pre-planned mistakes, an unfinished case study method), and master (dialogue-discussion, a dialogue-exchange of impressions, a discussion of problematic issues, problem lectures, lectures-conferences, lectures with the analysis of specific situations, a lecture for two, workshop technology, dialogue in chat communication).

Generalization of the results of experimental work, their quantitative and qualitative analysis proved the effectiveness of the introduced pedagogical conditions for the formation of readiness of future managers for professional activity in the process of studying in higher education.

Key words: a manager, readiness, readiness for professional activities, the readiness of a future manager for professional activities, professional training, managerial activities, leadership, pedagogical conditions.

Наукове видання

КОБЕЦЬ ВАЛЕНТИН МИКОЛАЙОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 21.01.2021 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Оперативна поліграфія.
Ум.-др. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,95. Тираж 110 пр. Зам. №

Віддруковано